

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Стоянка Тодорова КЕНДЕРОВА

за дисертационния труд на Павел Веселинов ПАВЛОВИЧ

на тема **„Between Scripture and Canon. The formation of the Islamic Understanding of *Kalâla* in the Second Century AH (718-816 CE)** (Между писанието и канона. Формиране на ислямското разбиране за *калâла* през втори век по *Хиджра* (718-816)

за присъждане на научната степен „доктор на науките“

по професионално направление 2.1. Филология (Арабско обществознание)

Доцент д-р Павел Павлович завършва през 1992 г. специалност „История“ в Багдадския университет, а две години по-късно и специалност „Арабистика“ в ЦИЕК. Отличното владение на арабски език му позволява още при подготовката на дисертационния си труд за присъждане на научната и образователна степен „доктор“ да се ориентира към историята и културата на древна Арабия, към *кораническите* науки и към анализ на термина „Аллах“ според *Корана*. Запознаването с трудовия му стаж и с дисциплините, които е преподавател и преподава, не само в СУ, но и във ВСУ „Черноризец Храбър“ във Варна и в НБУ в София, както и със Списъка на публикациите, показва един траен интерес към средновековната история и историята на религиите с акцент – средновековната история на арабския свят и на исляма. Настоящият труд е отново в тази област и представлява следващ етап в сериозните научни изяви на колежата Павлович.

Докторатът на тема „Между писанието и канона. Формиране на ислямското разбиране за *калâла* през втори век по *Хиджра* (718-816)“ е подготвен изцяло на английски език и обхваща 856 стр. Приложен е също така Автореферат на български език от 151 стр., който има стойността на самостоятелен труд с обстойно съдържание, с изложени петте глави на доктората, показани неговите приноси и 9 публикации по темата, към които ще добавим и 10-та, наскоро излязла от печат в сборника „Проблеми на превода на ислямска литература на български език“.

Всъщност, този обемист труд е посветен на анализа на една единствена дума – *калâла*, която се среща само два пъти в текста на *Корана*: 4:12, където нейното значение се възприема като даденост, и 4:176, където е налице кратко определение. Значението ѝ в тези два случая според автора не е синонимно, а обяснението и преводът ѝ изправят

пред значителни затруднения както изследователите, така и преводачите. Колегата Павлович разработва своя стройна система в анализа на понятието. Той представя на първо място разбирането си за думата и термина според *Корана* и според западноевропейските изследователи, при което аргументирано изразява мнението си относно техните постановки, които коригира или пък се съгласява с тях. На тези въпроси е посветена **Първа Глава** на труда. Тук от значение е да бъде отбелязан и приносът, който докторантът прави, достигайки до извода относно начина на възприемането на *Корана* през разглеждания период, а именно – от „писане за ритуална употреба към нормативен правен кодекс“.

В следващите четири глави колегата Павлович развива собствена методология и предлага своя класификация при обяснението и тълкуването на понятието, а именно: Значението на *калâла* е неизвестно (**Втора глава**), Значението на *калâла* е скрито или премълчано (**Трета глава**), Значението на *калâла* е определено в „лятното знамение“ (**Четвърта глава**) и Значението на *калâла* е определено в *хадисите* (**Пета глава**). Анализът на изворите, които са привлечени към всяка от главите, е направен изключително старателно, което проличава и от приложените многобройни таблици и диаграми – съществен принос в изследването. Тук, освен че се проявява умелото боравене на автора с текстове от ислямската юриспруденция, *кораническата* екзегетика и *хадисната* наука, следва да бъде отбелязан и професионалният им езиковедски анализ. В случая е налице едно сполучливо съчетание на задълбочени познания по история на арабското общество, ислямската религия и изворите от епохата с високо филологическо ниво и умение те да бъдат търпеливо и щателно изследвани. Впрочем, тези качества на колегата Павлович ми направиха впечатление (и не само на мен) още при първото ми присъствие на негов доклад по време на 19-ия конгрес на Съюза на европейските арабисти, проведен през 1998 г. в Хале (Германия).

Поради липсата на свидетелства за употреба на термина *калâла* в светската реч на първото столетие по *Хиджра*, авторът се опира главно на *Корана* и на преданията за Пророка, неговите сподвижници и последователи. Съвсем обяснимо, на първи план излизат преданията (*хадисите*), като дори педантичното им изследване (което проличава и в други публикации на П. Павлович) отвежда към историята на мюсюлманското право и богословие. Представени и анализирани са изключително голям брой извори, някои от които съдържат проблемен характер, които включват предимно *хадиси*, биографии, *тафсири*, съчинения от областта на мюсюлманското

право, между които и такива по наследствено право. Това представлява голям принос в разглеждания труд и може да послужи като модел и за други изследвания, които третират същата епоха.

Самото изложение следва постановката – от частното към общото, т.е., от анализа на едно понятие, което се среща само два пъти в Свещената книга, чрез проследяване на най-важните извори, предимно от областта на *хадисната* наука, са направени важни изводи, свързани с историята на исляма през първия век от *Хиджра*, с начина на възприемане на *Корана*, проследено е състоянието и развитието на богословието и ислямската юриспруденция. Авторът правилно отбелязва, че въпреки смисловата разлика между *калâла* в 4:12 и *калâла* в 4:176, и в двата случая думата функционира в контекст, свързан с наследственото право.

Трудът е снабден с много таблици и диаграми, които са изработени с голяма вещина и прецизност. Налице е и богата библиография, която включва ползваните в изследването издания на арабски език на трудовете на средновековните арабски автори, както и тези на по-предишни и съвременни западноевропейски учени на английски, немски и френски език. В оригиналния текст на доктората е приложена научна транскрипция, която следва английския и американския модел; авторът е предложил научна транскрипция и в автореферата си на български език. Важно е да се отбележи също така, че цялата научна продукция на колежата Павлович е подчинена на една обширна и все още недостатъчно изследвана в нашата ориенталистика тема – история на арабското общество в предислямския и ранноислямския период и произтичащите от тази широка тема други подтеми и конкретни въпроси. Без съмнение, разглежданият тук дисертационен труд представлява съществен принос в тази област.

Предвид на казаното дотук и като вземам под внимание оригиналната методика, значението и приложимостта на разработката и за други изследвания, свързани с анализа на *коранически*, а и не само *коранически* понятия и цели фрази, изразявам категорично мнението си, че на колежата Павел Веселинов Павлович заслужава да бъде присъдена научната степен „доктор на науките“, за което приканвам членовете на уважаемото Научно жури. Самият факт, че той ще бъде публикуван в едно от най-престижните издателства – Брил/Лайден, представлява успех не само за неговия автор, но и за българската арабистика и ориенталистика като цяло.

София, 2 юли 2015 г. Подпис: